

Ársskýrsla Menntamálastofnunar um afgangið undanþágubeiðna skólaárið 2020–2021

Svanhildur
Steinarsdóttir
Október 2022

Ársskýrsla Menntamálastofnunar um afgreiðslu undanþágubeiðna

ISBN 978-9979-0-2830-7

©2022 Svanhildur Steinarsdóttir

Öll réttindi áskilin

1. útgáfa 2022 rafræn

Menntamálastofnun

Kópavogi

Hönnun og umbrot: Menntamálastofnun

Efnisyfirlit

Inngangur	4
Samantekt	5
Fjöldi og afgreiðsla umsókna vegna grunnskóla eftir skólaárum, samþykktar umsóknir eftir landshlutum	5
Menntunarflokkar, nám til kennsluréttinda og kynjaskipting	7
Tilkynningar um ráðningar kennsluréttindanema	8
Starfsreynsla	9
Kennslugreinar	9
Aldursskipting	10
Umsóknir um heimild til lausráðningar leiðbeinenda þrátt fyrir að kennari hafi sótt um auglýst starf kennara	10
Dreifibréf undanþágunefndar grunnskóla	11
Fjöldi umsókna vegna framhaldsskóla	11

Inngangur

Með lögum nr. 95/2021 um menntun, hæfni og ráðningu kennara og skólastjórnaenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla, var gerð sú breyting á meðferð undanþágubeiðna, að skólastjórnaendur geta sótt um heimild til Menntamálastofnunar um að lausráða starfsmann til kennslustarfa til eins árs í senn að fenginni umsögn *undanþágunefndar kennara*, sbr. 2. mgr. 19. gr. laganna, hafi enginn kennari sótt um stöðuna þrátt fyrir endurtekna auglýsingu. *Undanþágunefnd kennara* er skipuð af Menntamálastofnun til fjögurra ára í senn og starfar á grundvelli 3. mgr. 19. gr. laganna og reglugerðar nr. 644/2020 um störf og starfshætti nefndarinnar. Hún veitir umsögn um umsóknir um undanþágu, sbr. 4. gr. reglugerðar nr. 644/2020 vegna leiðbeinenda í grunn- og framhaldsskólum og leysir af hólmi *undanþágunefnd grunnskóla* og *undanþágunefnd framhaldsskóla* sem störfuðu á grundvelli fyrri laga.

Undanþágunefnd kennara var skipuð til fjögurra ára þann 24. febrúar 2020 og er nefndin þannig skipuð:

Guðný Ásta Snorradóttir, formaður, án tilnefningar (frá 24.02.2020–25.08.2020)

Ingileif Ástvaldsdóttir, formaður, án tilnefningar (frá 26.08.2020)

Bjarni Ómar Haraldsson, tilnefndur af Sambandi íslenskra sveitarfélaga

Steinn Jónsson, tilnefndur af Skólameistarafélagi Íslands

Þorgerður Laufey Diðriksdóttir, tilnefnd af Kennarasambandi Íslands

Ingibjörg Karlsdóttir, tilnefnd af Kennarasambandi Íslands

Ingvar Sigurgeirsson, tilnefndur af samstarfsnefnd um háskólastigið

Varamenn:

Arnar Sigbjörnsson, varaformaður, án tilnefningar

Þórður Kristjánsson, tilnefndur af Sambandi íslenskra sveitarfélaga

Ingileif Oddsdóttir, tilnefnd af Skólameistarafélagi Íslands

Sigurður Freyr Sigurðsson, tilnefndur af Kennarasambandi Íslands

Guðjón Hreinn Hauksson, tilnefndur af Kennarasambandi Íslands

Rannveig Oddsdóttir, tilnefnd af samstarfsnefnd um háskólastigið

Skýrslan inniheldur tölulegar upplýsingar fyrir skólaárið 2020–2021 og til samanburðar eru upplýsingar fyrir hvert ár allt frá skólaárinu 2008–2009. Skólaárið er skilgreint frá 1. ágúst til og með 31. júlí ár hvert. Aðeins eru teknar til umfjöllunar og afgreiðslu umsóknir sem skilað er rafrænt.

Samantekt

Á skólaárinu 2020–2021 voru teknar til afgreiðslu og samþykktar 264 umsóknir um heimild skólastjóra til að lausráða starfsmann sem ekki hefur leyfi til að nota starfsheitið kennari. Umsóknirnar voru allar samþykktar.

Umsóknum um undanþágur fjölgaði jafnt og þétt frá skólaárinu 2012–2013 til skólaársins 2019–2020. Þegar skólaárið 2020–2021 er borið saman við skólaárið á undan er þó um að ræða 66,5% **fækkun** umsókna en 64,2% **fækkun samþykkttra umsókna**. Þó er hlutfall samþykkttra umsókna 100% af heildarfjölda skólaárið 2020–2021. Leiða má líkum að því að þessi mikla fækkun umsókna milli ára stafi af því að með lögum nr. 95/2019, sem tóku gildi 1. janúar 2020, varð sú breyting á, að ekki þarf lengur að sækja um undanþágur vegna kennsluréttindanema. Skólastjórnendur þurfa aðeins að tilkynna Menntamálastofnun um ráðningu þeirra, sbr. 4. mgr. 19. gr. laganna. Að einhverju leyti má einnig gera ráð fyrir að Covid-19 faraldurinn hafi leitt til þess að kennarar hafi í auknum mæli snúið aftur til starfa við sitt fag vegna fækkunar starfa á öðrum vettvangi, s.s. í ferðaþjónustu.

Af 264 samþykktum umsóknum fyrir skólaárið 2020–2021 var sótt um 196 unanþágur vegna kvenna (74,2%) og 68 undanþágur vegna karla (25,8%).

Flestar samþykktar undanþágur eru vegna einstaklinga í menntunarflokki 9 eða 28,9%. Í þessum flokki eru einstaklingar með háskólapróf á öðrum sviðum en þeim sem ná til kennslugreina grunnskóla, svo sem lögfræði, dýralækningar o.fl.

Hlutfall undanþága vegna einstaklinga með enga starfsreynslu af kennslu er 54,2% skólaárið 2020–2021, en hefur árin á undan verið nokkuð misjafnt. Meirihluti umsókna er vegna einstaklinga á aldursbilinu 31–40 ára eða 43,6%.

Fjöldi og afgreiðsla umsókna vegna grunnskóla eftir skólaárum, samþykktar umsóknir eftir landshlutum

Í töflu 1 hér að neðan má sjá skiptingu milli skólaára á fjölda samþykkttra og synjaðra umsókna. Þar kemur líka fram breyting á hlutfalli samþykkttra umsókna milli ára en eins og sjá má hefur verið stöðug aukning á samþykktum umsóknum frá 2012–2013, en þó hafði orðið lækkun skólaárið 2019–2020. Á skólaárinu 2020–2021 var engri umsókn synjað. Tekið skal fram að við gildistöku laga nr. 95/2019 er Menntamálastofnun falin afgreiðsla umsókna um undanþágur, sem áður hafði verið í höndum undanþágunefnda grunn- og framhaldsskóla.

Tafla 1: Fjöldi umsókna eftir skólaárum: samþykktar umsóknir, hlutfallsleg breyting á samþykktum milli ára og synjanir

Skólaár	Heildarfjöldi umsókna	% breyting heildarfjölda umsókna	Samþykktar umsóknir	% breyting samþykktra umsókna	Umsóknum synjað
2008–2009	654	-	477	-	177
2009–2010	303	-53,7	238	-50,1	65
2010–2011	175	-42,2	118	-50,4	57
2011–2012	86	-50,9	56	-52,5	30
2012–2013	116	34,9	92	64,3	24
2013–2014	158	36,2	136	48	22
2014–2015	206	30,4	164	20,6	42
2015–2016	237	15	210	28	27
2016–2017	313	32,1	272	29,5	41
2017–2018	434	38,7	383	40,8	51
2018–2019	605	39,4	551	43,9	54
2019–2020	787	30	738	33,9	49
2020–2021	264	-66,5	264	-64,2	0

Í töflu 2 má sjá skiptingu umsókna eftir landshlutum. Vakin er athygli á því að frá og með skólaárinu 2016–2017 var tekin upp breytt landshlutaskeyting. Flokkurinn Reykjanes var tekinn út og tveir nýir flokkar bættust við:

Reykjavík og nágrenni og Suðurnes. Í flokknum Reykjavík og nágrenni eru: Garðabær, Hafnarfjörður, Kópavogur, Mosfellsbær og Seltjarnarnes. Reykjanes flokkast með Suðurnesjum eftir breytinguna.

Tafla 2: Fjöldi samþykkttra umsókna eftir skólaárum og landshlutum

Skólaár	08/09	09/10	10/1	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18	18/19	19/20	20/21
Landshlutar:													
Reykjavík	103	11	9	6	9	15	17	12	31	58	121	179	43
Nágr. Rvk.									97	134	193	249	53
Reykjanes	181	92	42	15	29	56	81	116					
Suðurnes									53	66	81	116	67
Vesturland	21	26	14	6	9	6	7	17	18	17	21	23	13
Vestfirðir	26	19	9	5	10	15	11	11	13	21	19	25	16
Norðurl. V	15	11	11	7	4	5	2	12	3	7	8	14	4
Norðurl. E	36	18	7	3	14	10	9	13	7	12	19	26	15
Austurland	41	32	19	8	11	14	18	9	24	30	34	36	29
Suðurland	54	29	7	6	6	15	19	20	26	35	55	70	24
Samtals	477	238	118	56	92	136	164	210	272	383	551	738	264
<i>Breyting í % milli ára</i>	-5,7	-50,1	-50,4	-52,5	64,3	48	20,6	28	29,5	40,8	43,9	33,9	-64,2

Menntunarflokkar, nám til kennsluréttinda og kynjaskipting

Menntun þeirra sem skólastjórar sækja um undanþágu fyrir er greind í eftirfarandi 10 flokka:

1. Landspróf, gagnfræðapróf eða minni menntun
2. Nám í framhaldsskóla án lokaprófs
3. Stúdentspróf
4. Starfsmenntun á framhaldsskólastigi
5. Listnám
6. Meistaránám í iðngrein
7. Nám við háskóla án lokaprófs, stundum með einhverju námi í uppeldis- og kennslufræðum
8. Nám til kennsluréttinda
9. Háskólapróf á öðrum sviðum en þeim sem ná til kennslugreina grunnskóla, svo sem lögfræði, dýralækningar o.fl.
10. BA., BS., B.Ed. í grunnskólakennarafræðum, Ph.cand., MA., Cand.mag., Cand.phil., Cand.psyk., Mag.theol. og Dr. án fullnægjandi menntunar í uppeldis- og kennslufræðum, leikskólakennarar, þroskaþjálfarar og iðjuþjálfarar

Flestar samþykktar undanþágur eru vegna einstaklinga í menntunarflokki 9 eða 76 talsins sem samsvarar 28,8%. Í þessum flokki eru einstaklingar með háskólapróf á öðrum sviðum en þeim sem ná til kennslugreina grunnskóla, svo sem lögfræði, dýralækningar o.fl. Undanþágur fyrir einstaklinga í menntunarflokki 10, s.s. þroskaþjálfarar o.fl. án fullnægjandi menntunar í uppeldis- og kennslufræðum, eru 57 talsins eða 21,6% af heildarfjölda samþykktra umsókna. Í menntunarflokk 7, þ.e. nám við háskóla án lokaprófs – stundum með einhvert námi í uppeldis- og kennslufræðum, eru m.a. flokkaðir einstaklingar sem eru í B.Ed. námi en hlutfall undanþága í þessum flokki er 17%. Í öðrum menntunarflokkum eru samþykktar undanþágur 32,6% af heildartölunni.

Í töflu 3 hér að neðan er skipting umsókna eftir menntunarflokkum sýnd. Athygli er vakin á því, að í töfluna hefur verið bætt línu fyrir menntunarflokk 1 – landspróf, gagnfræðapróf eða minni menntun.

Tafla 3: Skipting samþykktra umsókna eftir árum og menntunarflokkum

Skólaár	08/09	09/10	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18	18/19	19/20	20/20	20/21
Menntunar- flokkur:														
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
2	4	3	2	1	2	0	0	1	1	1	0	0	0	2
3	10	4	1	0	0	4	0	1	1	0	2	8	8	29
4	48	14	19	8	5	5	10	11	15	1	12	15	15	19
5	17	18	7	3	2	2	10	3	5	10	4	22	22	18
6	19	13	7	1	3	2	6	3	4	4	4	2	2	1
7	63	20	11	3	8	14	10	5	8	14	24	98	98	45
8	140	81	28	17	30	38	10	41	51	42	52	156	156	12
9	9	7	4	4	2	5	3	3	8	4	4	203	203	76
10	158	72	34	17	38	65	114	139	176	302	448	233	233	57
Samtals	477	238	118	56	92	136	164	210	272	383	551	738	738	264
%	33,1	30,2	28,8	30,4	41,3	47,8	20,6	66,3	65	79	43,9	33,9	33,9	64,2

Af 264 samþykktum umsóknum fyrir skólaárið 2020–2021 voru 196 eða 74,2% umsóknanna vegna kvenna og 68 umsóknir eða 25,8% vegna karla.

Tilkynningar um ráðningar kennsluréttindanema

Með lögum nr. 95/2019 varð sú breyting á, að skólastjórnendur þurfa aðeins að tilkynna Menntamálastofnun um ráðningu kennsluréttindanema, sbr. 4. mgr. 19. gr. laganna. Stofnuninni bárust alls 289 tilkynningar um ráðningu kennsluréttindanema í grunnskóla, en 20 vegna ráðninga í framhaldsskóla fyrir skólaárið 2020–2021.

Starfsreynsla

Þegar samþykktar umsóknir eru flokkaðar eftir starfsreynslu kemur í ljós að flestir umsækjendur eða 54,2% voru með enga starfsreynslu úr kennslu. Er það ívið hærra hlutfall en undanfarin tvö ár. Nánari flokkun má sjá í töflu 4 hér að neðan.

Tafla 4: Hlutfall starfsreynslu við kennslustörf eftir skólaárum

Skólaár	08/09	09/10	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18	18/19	19/20	20/21
Starfsreynsla	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
6 ár eða meira	15,8	0	0	19	21,7	0	0,6	11,9	7	5	3,6	4,1	7,2
3–5 ár	11,5	21,8	21,2	28,6	10,9	24,3	24,4	9,5	10,3	10,7	7,6	10,2	11,3
1–2 ár	31	32,4	27,1	21,4	31,5	41,2	41,5	35,7	31,2	30	35,6	40,5	27,3
Engin	41,7	45,8	51,7	16,1	35,9	34,5	33,5	42,9	51,5	54,3	53,2	45,2	54,2

Kennslugreinar

Tafla 5 sýnir hvaða kennslugreinar var sótt um undanþágu fyrir. Hafa ber í huga að hver umsókn getur varðað **fleiri en eina** kennslugrein. Langflestar undanþágurnar voru veittar vegna almennrar kennslu, sem skilgreind er sem umsjónarkennsla, aðstoðarkennsla eða kennsla í ýmsum greinum.

Tafla 5: Fjöldi samþykktar umsókna flokkaður eftir kennslugreinum

Almenn kennsla	153	Íslenska	14	Stærðfræði	8
Bóklegar greinar	3	Íþróttir	26	Sérkennsla	14
Dans	1	Leiklist	6	Smíði	18
Danska	9	Listir	4	Sund	7
Enska	7	Myndmennt	4	Textílmennt	10
Forfallakennsla	6	Náttúrufræði	5	Tónmennt	14
Handmennt	2	Raungreinar	3	Upplýsingatækni	5
Heimilisfræði	11	Samfélagsgreinar	7	Valgreinar	13

Aldursskipting

Þegar umsóknir eru flokkaðir eftir aldri einstaklinga kemur í ljós að flestar umsóknir sem samþykktar voru á skólaárinu 2020–2021 voru fyrir einstaklinga á aldrinum 31–40 ára eða 43,6%. Umsóknum fer fækkandi í aldursflokknum 41 árs og eldri. Nánari skiptingu má sjá í töflu 6 hér á eftir.

Tafla 6: Hlutfall aldursskiptingar þeirra sem fengið hafa undanþágu til kennslu eftir skólaárum

Skólaár	08/09	09/10	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18	18/19	19/20	20/21
Aldursskipting:	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
20 ára og yngri	0,2	0	0	0	0	0	0,6	0	0	0	0	0,1	1,1
21–30 ára	31,9	21,8	21,2	17,9	30,4	24,3	24,4	29	22,4	34,2	32,7	35,4	33,7
31–40 ára	32,5	32,4	27,1	37,5	28,3	41,2	41,5	38,1	48,2	40,7	43,2	42,1	43,6
41 árs og eldri	35,4	45,8	51,7	44,6	41,3	34,7	33,5	32,9	29,4	25,1	24,1	22,4	21,6

Umsóknir um heimild til lausráðningar leiðbeinenda þrátt fyrir að kennari hafi sótt um auglýst starf kennara

Ef hvorki skólastjórnandi né að minnsta kosti tveir skólanefndarmenn mæla með ráðningu kennara í kennslustarf getur skólastjórnandi, þrátt fyrir ákvæði 10. gr. laga nr. 95/2019, leitað til Menntamálastofnunar og óskað eftir heimild til að lausráða annan einstakling sem ekki er með leyfisbréf. Menntamálastofnun veitir heimild til lausráðningar að fenginni umsögn undanþágunefndar kennara og er þá heimilt að ráða viðkomandi í stöðu leiðbeinanda til eins árs. Óheimilt er að endurráða viðkomandi án undangenginnar auglýsingar nema hann leggi stund á nám til kennsluréttinda, sbr. 4. mgr. 19. gr. laganna. Í þeim tilvikum er réttindakennara gefinn kostur á að tjá sig um framkomin gögn í málinu skv. IV. kafla [stjórnsýslulaga](#) nr. 37/1993. Á skólaárinu 2020–2021 kom engin slík umsókn til umfjöllunar Menntamálastofnunar, en hér að neðan er tafla sem sýnir fjölda mála undanfarin ár.

Tafla 7: Fjöldi umsókna vegna andmælaréttarmála flokkaðar eftir skólaárum, samþykktar umsóknir og synjanir

	Heildarfjöldi umsókna	Samþykktar umsóknir	Umsóknum synjað
2009–2010	9	8	1
2010–2011	1	1	
2011–2012	1		1
2012–2013	1	1	
2013–2014	1	1	
2014–2015	4	3	1
2015–2016	1	1	
2016–2017	5	3	2
2017–2018	3	3	
2018–2019	2	2	
2019–2020	1	1	
2020–2021	0	0	0

Dreifibréf undanþágunefndar grunnskóla

Menntamálastofnun sendir dreifibréf til skólastjóra, skólaskrifstofa og sveitarfélaga í vorbyrjun hvers árs með ýmsum upplýsingum og leiðbeiningum vegna umsókna til stofnunarinnar um undanþágur sbr. lög nr. 95/2019.

Fjöldi umsókna vegna framhaldsskóla

Fjöldi umsókna vegna framhaldsskóla vegna skólaársins 2020–2021 var 26 sem er aðeins rétt tæp 10% af heildarfjölda umsókna vegna grunnskólans. Þessar umsóknir voru allar samþykktar. Þegar skoðuð er skipting umsókna eftir kyni er hlutfallið hins vegar annað en í grunnskólanum, en 21 umsókn var vegna karla og 5 vegna kvenna.

Flestar umsóknirnar eru vegna kennslu í verknámi eða 16 talsins sem gera 61,6%. Af heildarfjölda eru 14 umsóknir vegna leiðbeinenda með menntun sem skilgreind er í menntunarflokki 4 (starfsmenntun á framhaldsskólastigi) en 12 í menntunarflokki 9 (háskólapróf á öðrum sviðum en kennslu). Fjöldi umsókna eftir umdæmum skiptist þannig: 12 í Reykjavík, 5 á Austurlandi, 5 á Norðurlandi-vestra, 3 á Suðurnesjum og 1 á Norðurlandi-eystra.

Október 2022

Svanhildur Steinarsdóttir, sérfræðingur

Menntamálastofnun

m MENNTAMÁLASTOFNUN

2170